

לזכרו של הראשון לצייון הרב אליהו בקשי דורון זצ"ל

1941-2020

בנין אב סימן מ"ה - סמכות והנהגה בנשים ובגרים האם אשה יכולה לפסוק הלכה?

מה נלמד על דמותו וסגנונו כפוסק הלכה ?

---

1. הוא לא חשש להתעמת עם שאלות קשות
2. הוא מדגים הבנה עמוקה של מושגי היסוד בפילוסופיה הפוליטית
3. הוא הוגה דעות עצמאי בפסק הלכה
4. בן אדם רגיש ואמפתי

שאלה עקרונית - סמכות + הנהגה - מה ההבדל ביניהם?

לכאורה - הנהגה פועלת מכוח הסמכות

המציאות הוא אחרת - יש סמכות שאינה קשורה להנהגה, ויש הנהגה שאינה פועלת בכח הסמכות

תפילת עמידה - הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבָרָאשׁוֹנָה, וְיִוָּעֲצִינוּ כְּבַתְחֻלָּה

<u>הנהגה - "יועציך"</u>	<u>סמכות - "שופטיך"</u>
כריזמה, גדולי הדור, תלוי בגדולתם ובמינוי הציבור, יונקים מכוח התורה	שלטון, ממשלה, מדיניות, מנוי פורמלי, מלכות, הכהונה, מעמד
שמואל, שמשון, כל שופטי ישראל	דמויות - המלך שאול

שיטת הרמב"ם - מינוי מלך בישראל

דברים פרק יז, טו

(טו) שׁוֹם תְּשִׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְקֹזֵק אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקְרֵב אַחֶיךָ תְּשִׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תֹכֵל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נְכָרִי אֲשֶׁר לֹא אַחֶיךָ הוּא:

רמב"ם הלכות מלכים פרק א

הלכה ד

אין מעמידין מלך מקהל גרים....עד שתהיה אמו מישראל, שנאמר לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא,

ולא למלכות בלבד אלא לכל שררות שבישראל, לא שר צבא לא שר חמשים או שר עשרה, אפילו ממונה על אמת המים שמחלק ממנה לשדות, ואין צריך לומר דיין או נשיא שלא יהא אלא מישראל, שנאמר מקרב אחיך תשים עליך מלך כל משימות שאתה משים לא יהו אלא מקרב אחיך.

מינוי אשה לתפקיד של שררה

הלכה ה

אין מעמידין אשה במלכות שנאמר עליך מלך ולא מלכה, וכן כל משימות שבישראל אין ממנים בהם אלא איש.

כסף משנה הלכות מלכים פרק א הלכה ה

[ה] אין מעמידין אשה וכו'. בסיפרי:

ספרי דברים פרשת שופטים פיסקא קנז

(טו) שום תשים, מת מנה אחר תחתיו. מלך, ולא מלכה

איזו תפקידים נחשבים כמוני ושררה? סמכות? הנהגה?

מינוי גר כדיין - מחלוקת ראשונים

סתירה	<u>יבמות קב</u> - אמר רבא: גר דן את חברו (גר אחר ולא ישראלי) דין תורה	<u>סנהדרין לו</u> - הכל כשר לדון.... לאתוויי גר
תוס	יכול לדון חברו בלבד	אינו יכול לשמש כדיין
רש"י./ר"ן	דיני נפשות	דיני ממונות
תוס ישנים	דרך קבועי	בדרך ארעי
רא"ש	בדין שיש כפייה	בדין שאין כפייה

איך נפסק ההלכה?

ש"ך חושן משפט סימן ז

(א) וגר דן את חבירו - ביו"ד סוף סימן רס"ט פסק בהדיא דאפילו בכפיה מותר לדון חבירו, ובלא כפיה מותר לדון אפילו ישראל, וכ"כ בסמ"ע סק"ד וכ"כ הב"ח [סעיף א']:

לסברא זו, נפסקה ההלכה כדעת רוב האחרונים והראשונים שאין איסור מינוי ושררה רק בדין שהדיין מחייב את הנתבע לדון בו, ואילו דין הנעשה שלא בכפייה מותר בגר, מכאן נוכל ללמוד להלכה שכל מינוי גר או אשה לתפקיד שאין בו סמכות של כפייה, גם אם בעל התפקיד בעמדת מפתח, ודעת בעל התפקיד קובעת. אם דעתו קובעת רק כמומחה, כמנהיג וכבעל הוראה ואינו יכול לכפות את דעתו אין בזה משום מינוי ושררה, ואינו נכלל בכלל האיסור לא תתן עליך איש נכרי.

רב בקשי דורון -

דוגמא מופת - שמעיה ואבטליון

הבדל בין אשה לגר

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן מד - אשה כמשגיחה כשרות

אבל משמע לי שלא כו"ע סברי כן דהחינוך כתב דין ולא אשה רק במלך ולא מלכה ובדין ירושה נקט שגם בכל מינויים אלמא דדין ולא אשה אינו בשאר משימות והטעם דמקרב אחיך קאי על כל משימות שהוא מרבויה דתשים כמו שקאי על מלך כדמשמע מפרש"י אבל דרשא ולא מלכה שנאמר רק במלך מנא להו שיהיה גם בכל משימות כן

ספר החינוך

ספר החינוך מצוה קנב

- (א) שלא להכנס שתוי במקדש, וכן שלא להורות, כלומר שלא לדון בדבר מדיני התורה בעוד שיהא האדם שכור, שנאמר [ויקרא י', ט'] יין ושכר אל תשת וגו' בבואכם אל אהל מועד.
- (ב) וכשם שאסור לכהן לבוא למקדש מפני השכרות כך אסור לכל אדם בין כהן בין ישראל, להורות כשהוא שתוי..... שנאמר בפרשת יין ושכר אל תשת [שם, שם י"א] ולהורות את בני ישראל.
- (ג) ונוהג איסור ביאת מקדש בשכרות בזמן הבית בזכרים ונקבות, ומניעת ההוראה בכל מקום ובכל זמן בזכרים, וכן באשה חכמה הראויה להורות.

החיד"א

ברכי יוסף חושן משפט סימן ז

יב. אף דאשה פסולה לדון, מכל מקום אשה חכמה יכולה להורות הוראה. וכן מתבאר מהתוספות (יבמות מה: ד"ה מי. גיטין פח: ד"ה ולא. ועוד) לחד שינוי"א, דדבורה היתה מלמדת להם דינים. וכן תראה בספר החינוך דבסימן פ"ג, הסכים דאשה פסולה לדון, ובסימן קנ"ב בענין שתוי כתב וז"ל, ומניעת ההורייה וכו', וכן באשה חכמה הראויה להורות וכו'. ע"ש^{טו}.

פוסק אנושי ואמפטי - טעם המצוה לא למנות גר

בטעם המצוה שלא לתת סמכות כפיה ושררה לגר, כותב החינוך שכל הממונה בעם ישראל, צריך להיות אמון על מידותיהם של האבות הקדושים. וישראל, רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים. וגר שאינו נחון בירושה במדות אלה לא מתמנה. ואולי יש להוסיף שיש כאן זהירות בטחונית. עם כל הכבוד שנתחייבו בגר, התורה מזהירה שלא למסור לו עמדת מפתח שיש בהם מינוי ושליטה שמא יחזור לסורו. ויתכן שדוקא החיוב הגדול לאהוב את הגר ולשמור על מעמדו, והאיסור החמור של הונאת הגר הוא הטעם גם למצוה זו. בדרך הטבע כל בעל שררה וסמכות נתון לבקורת, ומעורר קנאה ותחרות. סמכות הכפייה ממרידה את הנשלט על השולט. ויש חשש שגר שיהיה בעל שררה יביא הדבר לפגיעה אישית בגרותו.

מסקנא - אשה יכולה לשמשת כמנהיג ואפילו כגדולי הדור

מכל האמור נראה שאשה וגר יכולים לשמש כמנהיגים ואפי' כגדולי הדור שכח הנהגתם מחייבת את הסמכות. אשה וגר יכולים לשמש מורי הוראה וללמד תורה ופסקים. תפקידים שהסמכות בהם נקבעת לפי כישורי המועמדים והסמכות יונקת מהכישורים יכולים לשמש בהם אשה וגר. יכולים הם לדון מבלי כפייה. יש ספק אם יכולים הם לקבל סמכויות ע"י בחירות דמוקראטיות שדינם כמי שהקהל קיבלוה עליהם. ולדעת הרבה מן הפוסקים הדבר מותר. ולכן באשה יש להקל בדבר, כיון שעצם האיסור יש בו מחלוקת ראשונים, בכל תפקיד יש לחלק ברורות, אם יש בו מכה הסמכות או מכה ההנהגה.